

ni estudiar aquí, damos por terminado nuestro trabajo, creyendo haber aportado otra rica colección de documentos justificativos de la antigüedad, ó mejor de la relativamente muy temprana aparición de la forma definitiva en la lengua catalana. Nuestro *plebeicus sermo* aparece ya en formas persistentes desde el siglo XII.

JOAQUÍN MIRET Y SANS

NOTES SOBRE ANTICHS ILLUMINADORS A CATALUNYA

Després de publicades algunes notícies referents a certs pintors y escriptors que, en lo discurs dels segles, han treballat a casa nostra, continuem la tasca donant a conèixer uns quants artistes més, que bona companyia fan als ja citats.

Pochs són en nombre; però, a ben segur que ab aquesta notícia serà més completa la relació dels qui, ab sa destresa, bones penyores d'art han llegat, dignes de tota alabança.

SEGLE XIV

Arnau de la Pena o de la Peya, illuminador. — 1384-90

En los anys 1384 a 1390 dit artista féu lo titol del Ciri Pasqual y lo illuminà, per quin treball la Sagristia de la Seu de Barcelona li pagà cad'any 5 sous y 6 diners. — (Arxiu Catedral, Llibres d'Administració de la Sagristia, 1383-85; fs. 64 y 70; 1385-87, fs. 61 y 74; y 1389-91, f. 77.)

G. Puculul, illuminador. — 1391

La Sagristia de la Seu pagà a G. Puculul 2 sous per dos cabrits que comprà per adobar lo psalteri del faristol de Berenguer de Matamala, y 6 sous per escriure capitulas al dit psalteri, illuminar y lligarlo. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1389-91, f. 49.)

Bartomeu de Manament, illuminador. — 1392 (abril)

Pagà la Sagristia de la Seu 5 sous y 6 diners a Bartomeu de Manament, illuminador, per lo pitafre (epitafi o titol) del Ciri Pasqual. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1391-93, f. 80.)

SEGLE XV

Mestre Joan, illuminador. — 1402 (març)

La Sagristia de la Seu pagà 5 sous y 6 diners per lo titol del Ciri

Pasqual que féu Mestre Joan. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1401-1403.)

Mateu Caularons, illuminador. — 1403 (abril, 7)

La Sagristia de la Seu pagà 5 sous y 6 diners a Mateu Caularons per lo pitafre del Ciri Pasqual. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1401-1403.)

Andreu Miraler, illuminador. — 1402 (març, 19)

La Sagristia de la Seu pagà 6 sous a Andreu Miraler, per illuminar les cartes (planes) que féu lo Capítol en la consuetat feta per mossèn Francesch Pineda. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1401-1403.)

Mateu Calderó, illuminador. — 1413-43

En lo termini de 1413 a 1443, consta que la Sagristia pagà 5 sous y 6 diners a Mateu Calderó, illuminador, per cada vegada que féu lo títol del Ciri Pasqual. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1413-1443.)

Dit Calderó, en 1443 pagà 13 sous y 6 diners de censal a la Sagristia de la Seu per una vinya de micer Arnau de Busquets, prop de là de micer Berenguer Vives. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1443-45, f. 23.)

Morí Mateu Calderó, illuminador, en 1446; y a 23 de janer, la Sagristia va rebre 16 sous y 6 diners pel drap blau venut per la sepultura de dit Calderó. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1415-47.)

N. Reurich o Rourich, illuminador. — 1439-1472

A. Rourich, illuminador, li pagà la Sagristia 2 sous y 6 diners per certa reparació que féu als sisterns del Ofici de la Transfiguració. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1439-41, f. 76.)

En 1445, 8 d'agost, rebé de la meteixa Administració 6 sous per illuminar alguns oficis afegits al missal antich.

Eix artista succehí a Calderó en la obra de fer lo títol del Ciri Pasqual, constant que per dita feyna, cobrá lo acostumat en los anys 1446, 47, 70 y 72. — (Arx. Cat., Administració de Sagristia, 1445-73.)

Joan de Roan, illuminador. — 1452 (abril, 18)

La Sagristia de la Seu pagà 3 lliures a Joan de Roan, illuminador o escrivent de llibres, per illuminar lo pontifical major y torejar algunes lletres, les quals sumen quatrecentes tres, y per fer algunes

creus y caplletres petites. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1451-52, f. 35.)

Mossèn Reig, Pbre., illuminador. — 1455 (desembre, 28)

La Sagristia de la Seu pagà 5 sous a mossèn Reig Pbre., per escriure y notar y illuminar lo Evangelister de Nadal *Liber Generationis*. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1455-57, f. 39.)

Mossèn Antoni Ferrer, Pbre., illuminador. — 1456 (janer-març)

La Sagristia de la Seu, a 5 de janer, pagà 6 sous a mossèn Antoni Ferrer, Pbre., per escriure, notar y illuminar lo Evangeli de Aparici (1), y a 14 de març altres 6 sous per notar y illuminar y escriure la Lamentació del tercer dia dels Fasos. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1455-57, f. 41.)

N. Nespinalt o Espinalt, illuminador. — 1492 (juny)

La Sagristia de la Seu pagà 5 sous al senyor Nespinalt, illuminador, per repasar les lletres dels titols d'argent que tenen los àngels com estàn en la Custodia. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1491-93, f. 86.)

Nicolau Forment, illuminador. — 1500 (janer)

La Sagristia de la Seu pagà 4 lliures y 16 sous a Mestre Nicolau Forment, illuminador, per lo *Sede magestatis*, de illuminadura que serví per lo missal de *stampa* en pergami donat a la Sagristia per lo senyor bisbe D. Pere Garcia. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1499-1501, f. 120.)

SEGLE XVI

Smeraldo Dotavant o Dotavanti, illuminador. — 1509 (agost, 27)

L'Obra de la Seu rebé 4 sous del dret d'esposalles de Smeraldo Dotavant, *illuminador de libres*, ab Bernardina, filla de Antoni Sentill, home de Vanesia. — (Arx. Cat., Llibre de Sposalles de 1509-1511.)

En 1514, a 15 de desembre, Mestre Smeraldò, illuminador, firmà rebuda a l'Obra de 1 lliura, 16 sous, per lo treball de fer *la Arpuina* en que és Santa Eularia, ab la vinyeta en la post feta, repasar de nou a

(1) Epifania o dia dels Reys.

la que hi és la traslació de Santa Eularia y la ordinació de la processó. — (Arx. Cat., Albarans de l'Obra, 1513-1515, f. 101.)

A dit Esmiraldo Dotavanti, florentí, los Sagristans, a 23 del mes de desembre de 1523, li pagaren 1 lliura, 16 sous per illuminar una consagració que ells feren fer nova, de pergamí, per lo altar major. — (Arx. Cat., Administració de Sagristia, 1523-1525, f. 83.)

Ambrosi Gemunder, illuminador. — 1533 (janer, 14)

L'Administració de la Sagristia de la Seu pagà 1 lliura y 16 sous a mossèn Ambrosi Gemunder, per escriure y illuminar la taula de les antonacions de les llissons. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1531-33, f. 75.)

Joan Gonsalvo, illuminador. — 1533 (septembre, 10)

Joan Gonsalvo, illuminador, firmà àpoca de 1 ducat, o sia 1 lliura y 4 sous, a l'Obra de la Seu, per una dotzena de pergamins per llibres del chor de la Seu.

A 12 de Maig de 1534, li firmà altra àpoca de 30 sous, per illuminar un llibre que serveix per les misses de Capítol, y a 4 de novembre firmà altra rebuda a la citada Administració, de 24 sous, per illuminar los oficis que s'havien fet nous. — (Arx. Cat., Albarans de l'Obra, 1533-35, fs. 60, 62 y 63.)

Joan Bru, illuminador. — 1542 (juny, 14)

La Sagristia de la Seu pagà 1 lliura y 11 sous a Mossèn Joan Bru, escriptor, per *enlluminar* sis caplletres del pontifical y deboxades. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1541-43, f. 67.)

Llorens Regner, illuminador. — 1559 (agost, 10)

Mossèn Llorens Regner, Pbre., beneficiat de Santa Maria de la Mar, firmà àpoca de 3 lliures a l'Obra de la Seu, per escriure, apuntar y illuminar, y per los pergamins, per un *Patrem*, vulgo dit de Maya. — (Arx. Cat., Albarans de l'Obra, apèndix, 1559-61, f. 2.)

Andreu Spinosa, illuminador. — 1580 (març, 19)

L'Obra de la Seu rebé 4 sous del dret d'esposalles de Andreu Spinosa, illuminador, natural de Valladolid, ab Elisabet, viuda de Francesch Brau. — (Arx. Cat., Llibre de Sposalles de 1579-81, f. 137.)

Tomàs Bonamich y Baltasar Barbarà, illuminadors. — 1585 (març, 13)

La Sagristia de la Seu pagà 3 lliures a Mossèn Tomàs Bonamich y a Mossèn Baltasar Barbarà, escriptors de llibres, per renovar una post

antiga, posada dins de la Sagristia *ab las asanyas dels comptas de Barcelona*, per la escriptura y pintar los marges. — (Arx. Cat., Administració de la Sagristia, 1583-85, f. 107.)

Simón Falcó, iluminador. — 1593 (juny, 24)

L'Obra de la Seu rebé 12 sous del dret d'esposalles de mossèn (don) Joseph Verdera, mercader de la ciutat de Gerona, ab la senyora Marianna, filla de Simón Falcó, iluminador de retaules, ciutadà de Barcelona, y de Joana. — (Arx. Cat., Llibre de Sposalles de 1593-95, f. 9.)

JOSEPH MAS, Pbre.

LAS ORDINACIONES DE LA CORTE ARAGONESA

en los siglos XIII y XIV

(Continuación)

Además de los apartados referentes al Mayordomo y al Boteller, hemos creído muy interesantes, en la obra del Dr. Karl Schwarz, los dedicados al Canciller, Consejo Real, Consejo áulico y Protonotario, que hemos también traducido fielmente.

«CANCELLER. — Los mayordomos, camarlangos, algozires y sus subordinados forman la servidumbre real. A ellos se contraponen los cargos de Canciller y Maestre racional, que comprenden esencialmente el gobierno, consejo de estado, justicia y administración de hacienda. La división en cuatro empleos distintos de igual consideración, tan particular como es, da idea de la importancia que el servicio de la persona del Rey tenía en la corte de la Edad Media. Pero, con todo, en la corte del Rey Pedro IV, la personalidad más influyente y poderosa era el Canciller. Generalmente lo era uno de los más eximios prelados del país, casi siempre un Obispo; y como primer consejero del Rey, estaba á la cabeza de las más importantes autoridades, del consejo de Estado, de la audiencia real y de las cancellerías. También la capilla real le estaba sometida.

La actividad de la cancellería está expuesta ya en otro lugar tan detalladamente que sólo para complementar lo demás voy á reproducir aquí las más importantes prescripciones de la *Ordenación* en cuanto se refieren á la organización de la *curia regis*. El canceller tiene que leer los documentos emanados de la real cancellería, rubricarlos y despacharlos. Los documentos se libran por mandato del Rey mismo, de uno de sus secretarios ó de un consejero real, y además, los de justicia, por voluntad de los oidores reales. Si el canceller encuentra